

ФОРМА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: КОНЦЕПЦІЯ ВЛАДНОЇ ДІЇ

Колпаков Валерій Костянтинович

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри конституційного і адміністративного права

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

Вступ. У вітчизняному адміністративному праві проблематика його форми, попри тривалу присутність у науковому обігу [1, с. 35], так і не набула статусу самостійної наукової концепції – і саме ця методологічна неопрацьованість перешкоджає концентрації дослідницьких зусиль навколо неї як цілісного теоретичного об'єкта.

Традиційна правова думка підходила до неї з різних, але рівною мірою обмежених позицій – або вбачаючи у формі спосіб зовнішнього вираження правової норми [2, с. 55], або зближуючи її з поняттям джерела права [3, с. 105], або – на галузевому рівні – зводячи до зовнішніх проявів адміністративної діяльності [4, с. 55]. Кожен із цих підходів відображав окремі аспекти явища, однак жоден не спромігся надати формі цієї юридичної галузі самостійного аналітичного виміру, адже поза їхніми межами лишалося питання, яким чином право впорядковує дію публічної влади зсередини – забезпечуючи владним рішенням визначеність, мотивованість, контрольованість і придатність до перегляду.

Усвідомлення цієї теоретичної лакуни і стало поштовхом до розроблення нової концепції форми галузі – концепції, покликаної не просто запропонувати додаткову дефініцію, а переосмислити саму природу форми як інваріантного каркаса юридичної оформленості дії публічної влади [5].

1. Парадигма авторської концепції форми адміністративного права. Пропонована концепція виходить із принципової тези: форма в адміністративному праві – це не зовнішня оболонка норми і не технічний спосіб її запису, а інваріантний каркас юридичної оформленості публічної влади і водночас модель владної дії у сфері публічного адміністрування. Форма відповідає не на питання, де саме записана норма, а на питання, яким чином право робить дію публічної влади юридично належною. Завдяки їй владна дія набуває визначеності, мотивованості, контрольованості й придатності до перегляду, охоплюючи всю конфігурацію взаємодії норм, принципів, інституцій,

процедур, адміністративних актів, механізмів контролю та аксіологічних засад.

Зміст концепції тримається на чотирьох опорних тезах. Перша: форма має інваріантне ядро – стійкі вимоги до юридичної оформленості публічної влади, що зберігаються попри будь-які законодавчі, інституційні чи технологічні зміни. Це, насамперед, правова визначеність, належне окреслення компетенції, процедурна впорядкованість, мотивованість рішень, можливість контролю й перегляду, підпорядкованість верховенству права. Друга: інваріантний каркас завжди має конкретних носіїв (норми, інститути, процедури, адміністративні акти, моделі мотивування, механізми контролю) і виявляється на кількох рівнях – нормативному, інституційному, процедурному, доктринальному та аксіологічному, – утворюючи багатопланову модель, а не плоску схему. Третя: форма розкривається через відтворюваний ланцюг поєднання елементів – компетенція – процедура – рішення або дія – мотивування – контроль і перегляд. Розрив у цьому ланцюгу є дефектом самої форми як моделі владної дії, а не лише організаційною вадою. Четверта: концепція наділена проєктним значенням – вона дає критерії для оцінки того, чи зберігаються в нових технологічних конфігураціях інваріанти форми: визначеність, прозорість процедури, межі компетенції, пояснюваність мотивування і реальність перегляду.

2. Нова концепція і традиційні підходи. Ключові відмінності нової концепції форми адміністративного права від попередніх уявлень про неї зводяться до такого. По-перше, це вихідна позиція. У новій концепції форма розглядається як каркас юридичної оформленості публічної влади, а не як технічний спосіб фіксації норми. По-друге, постановка проблеми зміщується від питання, де норма існує, до питання, як право організує публічну владу так, щоб її дія набувала визначеності, мотивованості, контрольованості й придатності до перегляду. По-третє, методологічна природа підходу. Традиційні підходи є статичними. Вони описують форму у статичній її компонентів. Пропонована концепція є динамічною, бо розглядає форму через відтворюваний ланцюг переходів. По-четверте, багаторівневість аналізу дає змогу диференціювати природу правових дефектів, чого позбавлені одновимірні традиційні підходи. По-п'яте, введення категорії інваріанта переміщує акцент із переліку форм на те, що в праві має залишатися стійким. По-шосте, концепція наділена діагностичною і проєктною функцією, тоді як традиційні підходи здебільшого описові. По-сьоме, вона поєднує теоретичну рефлексію з орієнтацією на актуальні виклики адміністративного правопорядку – цифровізацію, алгоритмізацію й нові ризики свавілля.

Отже, пропонована концепція переносить увагу із зовнішньої оболонки норми на внутрішню юридичну архітектуру адміністративного права, з носія – на зв'язок елементів, з класифікації – на діагностику, зі статичного опису – на відтворювану модель владної дії. Вона не просто додає нове визначення до вже відомих, а пропонує інший рівень розуміння самої проблеми форми.

3. Доктринальний потенціал нової концепції форми адміністративного права. Для науки адміністративного права ця концепція пропонує нову пояснювальну рамку, завдяки якій форма перестає бути допоміжною категорією при викладі джерел права чи форм адміністративної діяльності й набуває статусу самостійного аналітичного інструменту. Вона дозволяє пояснювати внутрішню зв'язність адміністративно-правового матеріалу, а також переходити від фрагментарного розгляду окремих інститутів до аналізу їхніх інваріантів, носіїв, рівнів і зв'язків. Через це форма перестає бути пасивним поняттям і стає робочою аналітичною категорією, здатною виявляти, де саме виникає дефект – у нормі, в інституційній побудові, в процедурі, в мотивуванні чи в розриві між цими елементами [6].

Для майбутнього адміністративного права значення концепції є одночасно практичним і проектним. Вона дає критерії оцінки реформ не за їхньою політичною доцільністю чи технічною новизною, а за тим, чи зберігають вони інваріанти юридичної якості. Якщо нова процедура прискорює ухвалення рішення, але руйнує його мотивованість, – це дефект форми; якщо новий цифровий сервіс полегшує доступ, але робить непрозорими межі компетенції й порядок перегляду, – це також дефект форми. Концепція, таким чином, дає змогу розрізняти справжню модернізацію і просту технічну перебудову, яка не зміцнює, а послаблює адміністративний правопорядок.

Для законодавця концепція пропонує спосіб мислити майбутнє нормотворення не як додавання нових норм, а як проектування цілісних правових форм – із увагою до носіїв припису, рівнів його реалізації, вимог до мотивування та форм контролю. Для правозастосування вона переводить увагу з формальної наявності компетенції чи акта на повноцінну юридичну якість усього адміністративного результату, відкриваючи для судового контролю можливість точніше локалізувати порушення.

Проблема форми адміністративного права виявляється значно глибшою, ніж це традиційно уявлялося в українській правовій думці. Форма адміністративного права постає як інваріантний каркас юридичної оформленості дії публічної влади і водночас як модель владної дії у сфері публічного адміністрування – охоплюючи не лише норми, а й інституції, процедури, рішення, мотивування, контроль

і перегляд; не лише носії права, а й логіку їх внутрішнього поєднання; не лише зовнішню фіксацію припису, а й увесь відтворюваний порядок, завдяки якому публічна влада залишається в межах права.

Для науки нова концепція відкриває пояснювальну рамку, яка дозволяє бачити адміністративне право як цілісно організований правовий простір. Для практики вона дає інструмент точнішої діагностики юридичних дефектів. Для майбутнього адміністративного права – критерії, за якими можна оцінювати, чи зберігають реформи, цифровізація і нові технологічні рішення інваріанти правової якості, чи, навпаки, руйнують саму форму адміністративного правопорядку. Саме тому концепція форми адміністративного права має значення не лише як авторська теоретична пропозиція, а як можлива методологічна опора наступного етапу розвитку адміністративного права.

Література:

1. Пахомов І. М. Радянське адміністративне право : підручник. Львів : Вид-во Львівськ. ун-ту, 1962. 295 с.
2. Решота В. В. Джерела адміністративного права в судочинстві України : монографія. Львів : Галицька видавнича спілка, 2018. 432 с.
3. Чубоха Н. Ф. Співвідношення категорій «форма» та «джерело» права. *Історико-правовий часопис*. 2018. № 2. С. 105–110.
4. Петков С. В. Теорія адміністративного права : навч. посіб. Київ : КНТ, 2014. 304 с. С. 55.
5. Колпаков В. К. Морфологія адміністративного права: концепція форми галузі : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2026. 760 с.
6. Колпаков В. К. Феномен, феноменологія і феноменологічний метод в галузевій юриспруденції. *Наукові перспективи*. 2024. № 3(45). С. 844–856. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3\(45\)-844-856](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-3(45)-844-856)